

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Leh Leha

Çocuklarımız Önden Yürür

Avraam'a yapılan ve Leh Leha peraşasını başlatan çağrı, durup dururken yapılmış gibi görünmektedir:

"Ülkeni, doğduğun yeri ve babanın evini terk et ve sana göstereceğim ülkeye git."

Bereşit 12:1

Bizi bu radikal ayrılışa hazırlayan hiçbir şey olmamıştır. Noah'ın aksine ("Noah tsadik bir adamdı; nesillerinde kusursuzdu; Tanrı'yla yürürdü Noah"), Avraam hakkında bize hiçbir tarif verilmemiştir. Moşe'nin aksine, Avraam'ın çocukluğuna dair bir dizi enstantane de sunulmamıştır. Avraam'a yapılan çağrı, sanki daha önce olup biten her şeyden ani bir kopuş gibi görünmektedir. Hiçbir giriş, hiçbir bağlam, hiçbir geçmiş yok gibidir.

Buna, Moşe'nin halefi Yeoşua tarafından verilen veda hutbesinde yer alan ilgi çekici bir pasuk da eklenebilir:

Yeoşua tüm halka [şöyle] dedi:
"Şöyle dedi Yisrael'in Tanrısı

A-Şem: 'Atalarınız ezelden beri Nehrin (Fırat) ötesinde otururlardı – Avraam'ın babası ve Nahor'un babası Terah – ve başkalarının ilahlarına taparlardı.'"

Yeoşua 24:2

Buradan, Avraam'ın babasının bir putperest olduğu anlaşılmaktadır. Avraam'ın, çocukken babasının putlarını kırdığına dair midraş geleneği de bununla bağlantılıdır. Terah ona bu hasarı kimin verdiğini sorduğunda Avraam "Putların en büyüğü bir sopa alıp diğerlerini kırdı" diye cevap vermişti.

"Niçin beni kandırıyorsun?"
diye çıkıştı Terah.

"Putların anlayışı mı var ki?"

"Ağzının konuştuklarını kulakların duysun" diye cevap verdi çocuk.

Bereşit Raba 38:8

Bu okumaya göre Avraam, yerleşik geleneklere karşı çıkan, putları kıran,

babasının inancına baş kaldıran biriydi.

Bir filozof olan Rambam ise bunu farklı bir şekilde ifade etmiştir. Başlarda insanoğulları tek bir Tanrı'ya inanıyorlardı. Sonraları, o tek Tanrı'nın yarattığı varlıklar veya O'nun hizmetkârları olarak gördükleri güneşi, gezegen ve yıldızları ve başka doğa kuvvetlerini onurlandırmak amacıyla onlara kurbanlar sunmaya başladılar. Zaman geçtikçe, onları kendi başlarına birer ilah olarak görerek doğrudan onlara tapma aşamasına geçtiler. Bu durumun değişmesi, ancak Avraam'ın, sadece mantığını kullanarak, çoktanrılı inancın akla aykırı olduğunu kavramasıyla mümkün oldu:

[Avraam] süttten kesildikten sonra, henüz küçük bir çocukken, aklıyla derin derin düşünmeye başladı. "Gece ve gündüz düşündü ve merak etti: bu göksel âlemin, onu yönetecek ve dönmesini sağlayacak biri olmadan sürekli olarak dünyayı yönetmesi nasıl mümkün olabilir? Çünkü kendi kendini döndürmesi mümkün değil." Hiçbir öğretmeni veya akıl hocası yoktu, çünkü Ur Kasdim şehrinde aptal putperestlerin arasındaydı. Babası ve annesi ve tüm halk putlara tapıyordu ve o da onlarla birlikte ibadet ediyordu. Akıl yürütmeye ve düşünüp taşınmaya devam etti – ta ki hakikatin yoluna ulaşıp neyin doğru olduğunu kendi gayretleriyle kavrayana kadar. İşte, gök cisimlerini yöneten,

her şeyi yaratmış olan ve Kendisi'nden başka hiçbir ilah olmayan tek bir Tanrı olduğunu o zaman anladı.

Putperestlik Kuralları 1:3

Rambam ile Midraş arasındaki ortak nokta kopma temasıdır. Avraam, kendisinden önceki her şeyden radikal bir kopuşu temsil etmektedir.

Ancak dikkat çekici bir şekilde, Tora'nın önceki kısmı bize oldukça farklı bir perspektif sunmaktadır:

Bunlar Terah'ın soyudur: Terah, Avram'a, Nahor'a ve Aran'a baba oldu. Aran'ın bir oğlu oldu: Lot ...

Terah, oğlu Avram'ı, Aran'ın oğlu Lot'u ve gelini – Avram'ın eşi – Saray'ı aldı. Onlarla birlikte, Kenaan ülkesine gitmek üzere Ur Kasdim'den ayrıldı. Ancak Haran'a kadar geldiklerinde oraya yerleştiler. Terah'ın günleri 205 yıl oldu ve Terah Haran'da öldü.

Bereşit 11:27-32

Buradan, Avraam'ın, babasından kopmak bir yana, Terah'ın zaten başlamış olduğu bir yolculuğa devam ediyor olduğu izlenimi edinilmektedir.

Bu iki anlatım nasıl uzlaştırılabilir? En basit yol, bu anlatımların kronolojik sıralamayı izlemediğini söylemektir ki, çoğu açıklama otoritesinin yaptığı budur. Avraam'a yapılan çağrı (perek 12) önce gelmiştir. Avraam Tanrı'nın çağrısını duymuş ve bunu babasına iletmıştır. Aile birlikte yola çıkmıştır, ama Terah yolun ortasında, Haran'da durmuştur.

Terah'ın ölümünü kaydeden kısım, bu olay daha sonra meydana gelmiş olmasına rağmen, Avraam'ı, babasını yaşlılık döneminde terk ederek onu onurlandırmaktan geri kaldığı suçlamasına karşı korumak amacıyla, Avraam'a yapılan çağrıdan önceye yerleştirilmiştir (Raşi, Midraş).

Ancak bariz bir başka olasılık da vardır. Avraam'ın manevi uyanışı durup dururken olmamıştır. Monoteizme yönelik ilk geçici girişimi zaten Terah yapmıştır. Çocuklar, ebeveynlerinin başladıkları işleri tamamlarlar.

Dikkat çekici biçimde, hem Tanah hem de hahamlarımızın geleneği, "ilahi ebeveynliği" bu şekilde anlamışlardır. Noah hakkında verilen tarifle ("Tanrı'yla yürüdü Noah"; Bereşit 6:9) Avraam'ın sözleri ("Önünde yürüdüğüm Tanrı"; Bereşit 24:40) arasında bir karşılaştırma yapmışlardır. Bizzat Tanrı, Avraam'a "Önümde yürü ve kusursuz ol" (Bereşit 17:1) demektedir. Başka bir deyişle, Tanrı yolu işaretlemekte, sonra da evlatlarını o yolda önden yürümeye davet etmektedir.

Tüm Talmud pasajları içinde en ünlülerinden birinde, Babil Talmudu (Baba Metsia 59b), Rabi Eliezer'in görüşünün Göksel bir Ses ile desteklendiği gerçeğine rağmen diğer Hahamların ona karşı oy çokluğuna ulaştıklarını anlatır. Ardından Talmud, Rabi Natan ile Peygamber Eliyau arasındaki bir karşılaşmayı tarif eder. Rabi Natan, Peygambere sorar: "Kanunun Göksel Ses'i takip etmek yerine oy çokluğu ile kararlaştırıldığı o anda Tanrı'nın tepkisi ne oldu?" Eliyau cevap verdi:

"Gülümsedi ve 'Yendiler beni evlatlarım; yendiler beni evlatlarım!' dedi."

Yahudilikte ebeveyn olmak, içinde bir çocuğun gelişip serpilebileceği boş bir hareket alanı açmaktır. Şaşılabilecek şekilde, bu, söz konusu "ebeveyn" Bizzat Tanrı (Avinu, "Babamız") olduğu zaman bile geçerlidir. Rabi Joseph Soloveitchik'in sözleriyle:

"Dünyanın Yaratıcısı, Ellerin eseri olan insana da yapacak bir şey bırakmak ve bu sayede onu yaratıcılık ve yapıcılık tacıyla süslemek amacıyla yaratılışın suretini ve endamını azaltmıştır."

Halachic Man, s. 107

Bu fikir, alaha, yani Yahudi kanununda da ifade bulmuştur. Tora'da ebeveyni onurlandırmak ve onlara saygı göstermek konusuna yapılan vurguya rağmen, Rambam şöyle yazar:

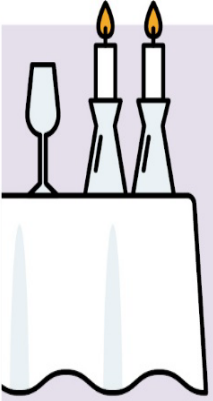
Her ne kadar evlatlara [ebeveynlerini onurlandırmak konusunda] olağanüstü bir gayret göstermeleri emredilmişse de, bir babanın onların üzerine çok ağır bir boyunduruk dayatması veya kendi onuruna dair meselelerde onlara karşı çok müşkülpesent olması yasaktır, zira bu, onların hataya düşmesine yol açabilir. Onları affetmeli ve gözlerini kapamalıdır, çünkü bir baba, hakkı olan onurdan feragat etme yetkisine sahiptir.

İlhot Mamrim 6:8

Avraam'ın hikâyesi, perek 11'in sonuyla perek 12'nin başını nasıl uzlaştırdığımıza bağlı olarak iki farklı şekilde okunabilir. Okumalardan biri, kopukluğu vurgular. Avraam, kendisinden önceki her şeyle bağını kesmiştir. Diğer okuma ise devamlılığı vurgular. Babası Terah putperestlik fikriyle boğuşmaya zaten başlamıştır. Zaman içinde kutsal olacak olan ülkeye doğru uzun yürüyüşüne başlamış, ancak yolun ortasında durmuştur. Avraam, babasının başlamış olduğu yolculuğu tamamlamıştır.

Belki çocukluğun ta kendisi de aynı muğlaklığı taşır. Özellikle de ergenlik çağında, ebeveynlerimizden kopup kendimize tamamen yeni bir yol çizeceğimizi söylediğimiz zamanlar olur. Ve ebeveynlerimize ne kadar çok şey borçlu olduğumuzu ancak uzun yıllar sonra geri baktığımızda fark

eder, tamamen kendimize ait yeni bir yolculuğa çıkmakta olduğumuzu en güçlü şekilde hissettiğimiz o anlarda bile, aslında nasıl da onlardan öğrendiğimiz ideal ve hedefler doğrultusunda ilerlemiş olduğumuzu görürüz. Ve bu süreç, önden yürüyebilmemiz için bize – evlatlarına – boş alan bırakmış olan – bırakmaya devam da eden – Tanrı'nın ta Kendisi ile başlamıştır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Aşına olduğunuz bir şeyi, bilinmeyen bir şey uğruna geride bırakmak neleri gerektirir?
2. Cesaret ile isyan arasındaki fark nedir?
3. Avraam ile Terah her zaman hemfikir olmamışlardır; ama sizce Avraam Terah'tan hangi dersleri öğrenmiştir?